

Yttrande över Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar SOU 2023:31

U2023/02078

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har ombetts yttra sig över förslagen i rubricerad remiss.

SPSM anser att ambitionen att yrkeshögskolan ska fortsätta utvecklas och expandera med bibehållen kvalitet är vällovlig, men att den förutsätter ett tydligare studerandeperspektiv. De senaste åren har andelen som examineras från yrkeshögskoleutbildningarna minskat och avhoppet ökat,¹ vilket borde föranleda en djupare analys av utbildningsanordnarnas förutsättningar att erbjuda de studerande det stöd de kan behöva för att fullgöra utbildningen. SPSM menar att det är viktigt att yrkeshögskolan är tillgänglig för alla vuxenstuderande, däribland personer med funktionsnedsättning, men kan konstatera att detta perspektiv genomgående saknas i betänkandet.

4.8.1 Uppdrag att genomföra en förstudie

SPSM tillstyrker förslaget. Det är enligt SPSM viktigt att det finns möjlighet att hantera de sökande som inte uppfyller behörighetskraven, men ändå bedöms ha förutsättningar att kunna tillgodogöra sig utbildningen separat i ansökningssystemet. Möjligheten att kunna antas enligt dessa grunder kan vara särskild viktig för sökande med funktionsnedsättning.

¹ Myndigheten för yrkeshögskolan (2023), Statistisk årsrapport 2023.

5.8.1 MYH ges i uppdrag att i samverkan med DIGG utforma ett nytt system för studiedokumentation

SPSM tillstyrker förslaget. Att studiedokumentationen är tillförlitlig och väl dokumenterad är viktigt ur ett studerandeperspektiv.

6.12.1 LIA i framtidens yrkeshögskola

SPSM delar bedömningen. Lärande i arbete (LIA) är en viktig del i yrkesutbildning som ger kunskap kring arbetslivet och yrket.

För studerande med funktionsnedsättning har LIA en avgörande roll kring hur deras framtida yrkesliv kommer att gestalta sig. För många studerande med funktionsnedsättning har LIA inte bara funktionen att praktisera/lära sig yrket utan också för att skapa en förståelse för arbetsplatsers underförstådda spelregler och den sociala gemenskapen som råder på arbetsplatsen. Det ger också möjligheter för den studerande att utarbeta strategier för hur den studerande ska hantera situationer som hen kan uppleva som problematiska.

SPSM vill lyfta vikten av samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetsplats där en väl förberedd och i god tid planerad LIA kan vara av största betydelse. Utbildningsanordnaren behöver ta ansvar för att arbetsplatsen får den information och förberedelse som behövs för att kunna möta studentens särskilda behov och vara tillgänglig. Det är avgörande för hur LIA-perioden ska fungera för studerande med funktionsnedsättning.

9.3.6 Överväganden om entreprenad inom yrkeshögskolan

SPSM tar inte ställning till bedömningen, men vill göra följande påpekande.

Utredningen lyfter att det vid entreprenad finns vissa osäkra faktorer kopplat till exempelvis det ansvar som utbildningsanordnaren har.

Utbildningsanordnare ansvarar bland annat för att se till att de studerande som behöver särskilt pedagogiskt stöd i utbildningen får sådant stöd.²

Enligt SPSM är det därför angeläget att uppföljning och utvärdering av utbildningens kvalitet omfattar de studerandes tillgång till särskild

² 2 kap. 3 § 2 st. 3p. förordning (2009:130) om yrkeshögskolan.

pedagogiskt stöd, och huruvida entreprenadförhållanden påverkar de studerandes förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

9.4.2 Förslag om utbildningsanordnarens ansvar

SPSM avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning. SPSM ser positivt på att utbildningsanordnarens övergripande ansvar flyttas över till lag. SPSM noterar att utredningen inte har övervägt att även flytta över det som idag anges om utbildningsanordnarens ansvar i 2 kap. 3 § 2 st. förordning (2009:130) om yrkeshögskolan till lag, däribland ansvaret för att de studerande som är i behov av särskilt pedagogiskt stöd får det. SPSM menar att det är olyckligt, då ansvaret för stöd är av sådan grundläggande betydelse för genomförandet av utbildningen att även det borde framgå direkt av lagen. SPSM föreslår därför att även denna del av bestämmelsen om huvudmannens ansvar (2 kap. 3 § 2 st) förs över i lag.

10.4.5 Övervägande om delvis nationellt likvärdigt innehåll

SPSM delar bedömningen.

SPSM vill särskilt kommentera det som lyfts i betänkandet angående exemplet lärarassistent (avsnitt 10.4.4).

Elever med funktionsnedsättning är en extra utsatt grupp i skolan som behöver en kvalitativ undervisning och ofta väl avvägda stödinsatser. SPSM vill betona vikten av att det är behöriga förskollärare och lärare som bedriver undervisningen, oavsett om en elev får sin undervisning i ordinarie undervisningsgrupp, i en mindre grupp eller enskilt. SPSM menar att det finns en risk att lärarassistenter i realiteten kan få alltför stort ansvar för elevers undervisning, i synnerhet elever i behov av särskilt stöd och anpassningar. Denna problematik har lyfts av forskare när det gäller en liknande yrkeskategori, nämligen elevassistenter.³

Samtidigt är det betydelsefullt att skolhuvudmän kan rekrytera utbildad personal med kompletterande kompetenser som kan avlasta lärarna. Det är

³ Henrik Lindqvist mfl. Linköpings universitet, Elevassistenter i skolan - en forskningsöversikt i Pedagogisk forskning i Sverige, Vol 25 No 2-3 (2020).

därför positivt att yrkeshögskolan erbjuder utbildningar inriktat mot arbete i skolväsendet, såsom lärarassistenter. Det är också välkommet att branschernas behov av att samordna utbildningsinnehållet lyfts i betänkandet. Utbildningar till lärarassistent kan både behöva samordnas nationellt och i vissa fall behöva anpassas efter olika lokala, regionala och skolformsspecifika behov. Om lärarassistenter ska kunna avlasta lärare så behöver utbildningarna ge de kunskaper och kompetens som skolväsendets huvudmän efterfrågar.

SPSM vill påpeka att myndigheten bör involveras vid beslut om samordning av innehåll i nämnda utbildningar, inte minst eftersom SPSM är huvudman för specialskolan, men också utifrån myndighetens specialpedagogiska uppdrag. Om utbildningen inriktas mot att avlasta lärare i mer elevnära uppgifter, exempelvis med specialisering mot handledning av enskilda elever eller stöd till enskilda elever/elever i grupp (vilket tas upp som exempel på inriktningar för lärarassistenter i betänkandet) är det enligt SPSM viktigt att utbildningen innehåller moment som ger kunskap om pedagogiska konsekvenser av olika funktionsnedsättningar och förhållningssätt.

10.7.1 Fler åtgärder behövs för att främja kvaliteten i yrkeshögskolan

SPSM ställer oss tveksamma till förslaget i dess nuvarande utformning. SPSM menar att det är svårt att ta ställning till detta förslag, då utredningen inte i tillräcklig grad belyser vad det beror på att studerande inte fullföljer sin utbildning. SPSM menar att det är viktigt att yrkeshögskolan är tillgänglig för alla vuxenstuderande, däribland personer med funktionsnedsättning, men som myndigheten konstaterade inledningsvis, saknas detta perspektiv i betänkandet. SPSM konstaterar också att det saknas statistik om avbrott gällande studerande med funktionsnedsättning samt kunskap om hur utbildningen fungerar för studerande med funktionsnedsättning, vilket enligt SPSM är problematiskt.

SPSM anser samtidigt att det är angeläget att Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) får i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder för att öka de studerandes förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, inte minst med tanke på yrkeshögskolans kraftiga expansion. Det är då viktigt att MYH särskilt belyser behov som finns hos studerande med

funktionsnedsättning och hur yrkeshögskolan kan säkerställa att studerande med funktionsnedsättning får likvärdiga förutsättningar i utbildningen, och därigenom främja möjligheten att komma i arbete.

Hälsa och hälsofrämjande insatser är viktigt inom studerandehälsan, men det handlar enligt SPSM också om att det finns kompetens för att stödja och erbjuda rätt stödinsatser till de studerande för att ge dem rätt förutsättningar att klara av utbildningen. Utbildningsanordnarnas specialpedagogiska kompetens och möjligheter att ge relevanta pedagogiska stödinsatser behöver därför stärkas och omhändertas inom ramen för uppdraget till MYH.

Behovet av stärkt specialpedagogisk kompetens inom yrkeshögskolan har också lyfts av MYH. MYH har i en skrivelse till Utbildningsdepartementet⁴ beskrivit utbildningsanordnarnas behov av SPSM:s råd och stöd i specialpedagogiska frågor. SPSM har i dag inte i uppdrag att lämna specialpedagogiskt stöd till utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan, men ser positivt på ett sådant uppdrag för myndigheten. Enligt MYH är utbildningsanordnarna också i behov av SPSM:s tjänster i form av kompetensutveckling inom det specialpedagogiska området. Enligt MYH så är det inte ändamålsenligt att myndigheten själva bygger upp en ökad kompetens inom ett område där det redan finns en expertmyndighet i SPSM. Mot den bakgrunden anser SPSM att MYH i ett eventuellt kommande uppdrag bör få i uppdrag att också samverka med SPSM i dessa frågor.

14.3.1 Sekretess ska gälla hos MYH i ärenden om statsbidrag eller särskilda medel för särskilt pedagogiskt stöd

SPSM tillstyrker förslaget.

SPSM instämmer i utredningens bedömning om att det finns behov av ett starkare sekretesskydd i dessa ärenden, och att en sekretessreglering som motsvarar den som gäller hos SPSM i specialpedagogisk stödverksamhet är en välavvägd nivå.

⁴ Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) 2023/2837.

I detta ärende har Eva-Lisa Andersson, Christina Gärdin, Lena Hammar, och Petter Ådahl varit sakkunniga. Föredragande har varit juristen Rebecka Pomerin. I ärendets slutliga handläggning har även chefsjuristen Ulrika Ehlin, enhetschefen Nina Karnehed och kommunikationschefen Eva-Li Littorin deltagit, utan att delta i avgörandet.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg
Generaldirektör